

Купальле

Аляксандр Лукашук

Начное сьвята, калі ночы амаль няма. Сонца хаваецца на захадзе, каб празь некалькі гадзінаў выплыць на ўсходзе. Сонцастаянне.

Празрысты, нібы раса, і таямнічы, нібы туман, запавет.

Слова губляецца ў глыбіні тысячагодзьдзяў. Прастадушны немец Макс Фасмэр піша, што ў гэты дзень дазвалялася *купацца* — адсюль і *Купала*. Больш асьцярожныя дасьледчыкі выводзілі *Купалу* ад Яна Хрысьціцеля — маўляў, гэта пераклад са старагрэчкай. Аднак дахрысьціянскае значэньне *Купалы* дагэтуль існуе на Палесьсі — вогнішча, агонь. Суфікс „ла“ сьведчыць пра анімізацыю назвы — *Купала* ня толькі агонь, але і дух агню.

А Паўла Урбан, беларускі гісторык, які жыве ў Нямецчыне, выказаў здагадку, што *Купала* прыйшоў на Беларусь са старажытнай Індыі. Бог Крышна меў яшчэ прозьвішча „*Гопала*“: „*го*“ — карова, „*пала*“ — абаронца, абаронца кароў. У цёплую летнюю ноч Крышна сустракаўся з пастушкамі, калі тыя, аздобленыя вянкамі, марылі знайсці жаніха, пасланага богам. Гэтыя прыкметы можна адшукаць у абрадах беларускага *купальля*.

У 30-я гады гэтага стагодзьдзя адна зь віленскіх газэтаў надрукавала абвестку: „Паколькі на *Купальле* чакаецца дождж, просім паненак і паноў беларускіх ахвіцэраў апранацца цяплей“. Аднак і надвор’е не перашкодзіла паненкам і панам імгненна паскідаць зь сябе апранахі той ноччу.

У сярэдзіне 80-х у Мікалаеўшчыне *Купальле* сьвяткавала моладзь зь белчырвона-белымі адзнакамі на вопратцы: тры тузіны чалавек былі затрыманья мясцовым КДБ і міліцыяй. Чэкісты спрабавалі арыштаваць Бога Крышну. Багі ня любяць, калі ім спрабуюць надзець наручнікі. Агонь *Купалы* сёння ўсюды, дзе Беларусь.

Курапаты

Зянон Пазьняк

Курапаты — гэта слова-сьмбаль. Сьмбаль страшнага злачынства расейскіх бальшавікоў супраць беларускай нацыі. Да 1988 году такога слова практычна не было ў беларускай мове. Ём карысталіся некалькі дзясяткаў чалавек вёсачкі Дроздава з дванаццаці хатаў, што ў Бараўлянскім сельсавеце пад Менскам. Калі я назваў свой артыкул пра сталінскі тэрор „*Курапаты* — дарога сьмерці“, я ня думаў, што ўводжу новае слова ў беларускую мову і новы тэрмін у беларускую гісторыю, бо, па справядлівасьці, павінна было б прагучаць іншае слова — Брод. Так паўсюдна называлася тое ўрочышча, дзе забівалі людзей. Але ў Дроздаве я напаткаў яшчэ адзін назоў — *Курапаты*, магчыма, пазьнейшы й паваенны.

Слова, пачутае з вуснаў маладых хлопцаў, уразіла мяне мэтафарычнасьцю свайго сэнсу й гучанья. Мне тлумачылі, што *курапаты* (ці *курапаткі*) — гэта белыя веснавыя кветкі, якія там на магілах растуць у траўні. Гэтыя кветкі ў Беларусі называюцца белыя пралескі, а на Віленшчыне яшчэ — *курасьлепкі* (бо вечарам і ў цёмнае халоднае надвор’е яны заплюшчваюцца, і як сарвеш — таксама). У іншым сэнсе *курапаткі* — гэта птушкі, на якіх палююць. Адсюль і выслоўе: „*Пастралялі, як курапатак*“.